
Achtergronden en uiterlijke beschrijving

De laatkomer van de Vlaamse schrijver Dimitri Verhulst (Aalst, 2 oktober 1972) verscheen in mei 2013 bij Uitgeverij Atlas Con- tact te Amsterdam. Het boek werd, behalve als hardcover en paperback, tevens als e-boek uitgebracht. Na *De intrede van Christus in Brussel* (2011), waarover Verhulst zich achteraf kritisch uitsprak, was *De laatkomer* een boek waarover hij wel tevreden

was. Veel onderzoek had hij niet hoeven doen. Naar eigen zeggen zag hij in zijn omgeving vele voorbeelden van ongelukkige echtparen: mannen en vrouwen die niets meer voor elkaar vonden en enkel uit lafheid bij elkaar bleeften. Dit vormde de inspiratiebron voor het schrijven van zijn werk. Van nabij had hij bovendien gezien hoe zijn grootmoeder dement werd. In een interview vertelde hij dat hij nog een ander geval van dementie had meegemaakt: bij de vader van zijn postbode. Diens aan- doening kwam aan het licht toen bleek dat hij in één week drie keer dezelfde auto had gekocht, bij dezelfde verkoper. Omdat niemand Verhulst geloofd zou hebben als hij dit had opgeschreven, heeft hij in *De laatkomer* de autodealer vervangen

door een boekhandelaar. *De laatkomer* getuigt van het engagement van de auteur. Verhulst schrok van wat hij in tehuizen zag: het gebrek aan hulpvaardigheid en motivatie van het personeel en de schrijvende situatie van de ouderen: 'Treurige plaatsen, wat ik niet kan rijmen met ons idee van moderniteit. We vinden ons zo'n fantastische beschaving, maar we stoppen mensen die veertig jaar of meer hebben gewerkt en belasting hebben betaald in zo'n vies vuil tehuis.' (*De Stentor / Dagblad Flevoland*) Hij verwonderde zich erover dat criminelen het dikwijls beter hebben dan ouderen.

De laatkomer telt 140 pagina's. Een motto ontbreekt. Op het omslag is een ganzenbord afgebeeld, met 63 vakjes – het eindigt met de dood. Ter gelegenheid van de verschijning van het boek werd een videotrailer uitgebracht. Daarin wordt de recreatieruimte van een tehuis in beeld gebracht, met dansende

bejaarden. De pianomuziek en zang ('I'm Satisfied' van John Hiatt) worden verzorgd door Verhulst zelf. Naast hem zit een bejaarde vrouw in bruidsskleding.

De dag voordat het boek uitkwam, was Verhulst te gast bij Pauw & Witteman, waar het filmpje vertoond werd. Mede hierdoor werden er in korte tijd 35.000 exemplaren van de roman verkocht. Het boek haalde bovendien de achtste plaats van de Bestseller Top 60 van de CPNB en het werd geselecteerd voor de Longlist van de Gouden Boekenul. In het najaar van 2014 zal het werk op de planken worden gebracht door het Noord Nederlands Toneel.

Nadat de roman was verschenen, bleek dat Verhulsts leven was ingehaald door de romanwerkelijkheid. Nadat hij twaalf jaar een vriendin had gehad, besloot hij te doen wat zijn persoonlijke nage niet had gedurfd: hij maakte een einde aan zijn relatie en nam contact op met zijn jeugdliefde. Hij volgde haar naar Zweden, waar hij thans met haar in Göteborg woont.

Inhoud

'Hoevel volkomen opzettelijk, is het zeer regen mijn zin dat ik iedere nacht opnieuw in mijn bed schijf.' Aan het woord is de vierenzeventigjarige Désiré Cordier, gepensioneerd bibliothecaris. Hoevel hem niets lijkt te mankeren, bevindt hij zich sinds een jaar in een kliniek voor demente ouderen. Hij beweert dat hij zijn ziekte voorwerend om verlost te zijn van zijn immer zeurende echtgenote. Tot zijn grote vreugde bezoekt zij hem hier nog maar hoogst zelden. Désiré vermaakt zich met het treiteren van medepatiënten, onder wie een voormalig

kampcommandant.

In een terugblik vertelt Désiré hoe hij in de kliniek is beland. Het begon allemaal tweeënhal jaar geleden, toen zijn vrouw, Moniek, hem een standje gaf omdat hij in plaats van klusjes te verrichten liever 'petanque' (jeu de boules) speelde en wijn dronk. Hoevel ze meer dan vijftig jaar getrouwd waren, voelde hij al lang geen liefde meer voor zijn vrouw, enkel onverschilligheid. Op een dag vertelde zijn vriend Roland hem over een Australiër die zijn leven op internet te koop had aangeboden. Dat zette Désiré aan het denken. Over zijn bestaan was hij toch al niet tevreden. Vrienden en kennissen begonnen hem steeds vaker te ontvallen. Toen hij weer een begrafenis had bezocht, merkte iemand op: 'De volgende keer dat wij hier in onze zwarte impermeabel [regenas] tegader staan, zou het wel eens voor Rosa Rozenmaal kunnen zijn!' Haar geheugen liet

haar in de steek (aderverkalking), waardoor men haar had op-

genomen.

Hoewel Désiré haar naam al meer dan vijftig jaar niet had gehoord, bracht die de herinnering op gang. In zijn jeugd was hij verliefd geweest op de mooie Rosa, het eerste meisje met sprake geweest. Daarna was hij in het huwelijk getreden met Moniek, met wie hij een zoon (Hugo) en een dochter (Charlotte) had gekregen. Hun relatie bleek, na verloop van tijd, geen succes meer. Moniek kon alleen nog maar zuren over wat hij moest doen, zoals het gas maaien. Zelf had hij ook grote bezwaren tegen haar. Zo hekelde hij haar schoenen- en tassenverslaving. Op een zomerdag bracht Moniek hem in verlegenheid door zich er tijdens een etentje in het bijzijn van de kinderen over te beklagen dat hij weigerde om zijn erectiepillen te slikken. Vanaf dat moment begon hij geleidelijk aan op wraak te zinnen.

Op de dag dat Moniek haar kinderen vertelde dat ze kleiner zouden gaan wonen, greep Désiré voor het eerst de kans om verwartheid voor te wenden. Omdat zijn vrouw vergeten was taart te kopen, stuurde ze hem naar de winkel om er een te gaan halen. Hij bleef anderhalf uur weg. Toen hij terugkwam, had hij tot ieders verbijstering geen taart gekocht, maar een broodrooster: 'Mijn voorstelling was begonnen.' Er zouden, tot zijn niet geringe plezier, nog vele van zulke momenten volgen. In plaats van het vuilnis zette hij de wasmand buiten. Hij ging onder de douche met zijn kousen aan en hij hing theezakjes in de toiletpot. Bovendien begon hij scheten te laten. Dit lag gevoelig, want toen hij tijdens een van zijn eerste huwelijksnachten er eens een had laten vliegen, was Moniek bij hem weggegaan en weer enkele dagen bij haar ouders gaan wonen. Een andere keer ging Désiré naar de stad, waar hij bij de boekhandel een grote stapel werken aanschafte over allerlei onderwerpen die hem niets konden schelen, zoals tuineren en het bereiden van ovenshotels. Hoewel de verkoper hem kennende, had hij er geen moeite mee flink geld te verdienen aan een (zogenaaemde) dementerende. Vervolgens begaf Désiré zich naar een kledingzaak, waar hij zich in hippe, kleurrijke kleding hield. Daarmee liep hij, als een circusaanpak, zonder te betalen naar buiten, zijn eigen kleding achterlatend. Enkele straten verderop werd hij opgepakt door twee agenten, die hem thuisbrachten. Eenmaal liep hij met een lampenkap op zijn hoofd. Vanaf nu begon hij ook stemmingswisselingen en slaapstoor-

nissen te veinzten. Ook stapte hij eens, zonder vervoersbewijs en op zijn pantoffels, in de trein naar Luik. Zonder dat hij ook maar één keer gecontroleerd werd, arriveerde hij op het station aldaar. Van hieruit wilde hij naar Frankfurt reizen. Diezelfde avond werd hij echter wedderom door de politie thuisgebracht. Vlak daarna haalde hij zeventien van de dertig punten bij de *Mini Mental State Examination*. Zo kon het niet voortgaan, vonden zijn vrouw en kinderen. Eindelijk kreeg Désiré wat hij wenste: hij werd opgenomen in een bejaardentehuis, Home Winterlicht. Hier ontmoette hij degene om wie het hem te doen was: Rosa Rozendaal. 'Rosa en Rosa alleen was het die daar in haar karretje in een hoek van de refter stond geparkeerd, zij was het en niemand anders, en ik weet nog altijd niet waar ik de zelfbeheersing vandaan toverde om niet ogenblikkelijk uit mijn vel te groeien van blijdschap.' Voortaan deed Désiré actief mee aan alle activiteiten (bingo, ganzenbord, knutselen, zingen, gymnastiek), enkel om Rosa te zien, de liefde van zijn jeugd, die nooit beantwoord was.

Terug naar het heden. In de tuin van het bejaardentehuis raakt Désiré in gesprek met een medebewoner. Deze blijft, net als hij, voor te wenden dat hij dement is. Hij raadt Désiré aan minder aan 'overacting' te doen en voortaan in bed te poepen. Dat hij niet de enige is die veinst, geeft Désiré de hoop dat ook Rosa niet echt dement is. Dat blijkt niet het geval te zijn. Hij ziet haar steeds minder. Vlak daarna ontdekt hij dat ze is overleden. Op een dag komt Charlotre langs om afscheid te nemen van haar vader; ze kan het niet meer opbrengen om iemand te bezoeken die haar niet meer herkent. Samen roken ze een sigaret. Ze bekent Désiré dat zij en haar man Pascal uit elkaar gaan. Daarna gaat ze weg: 'Zoals ik al had aangevoeld: ze is nooit meer weergekeerd.'

Nu Rosa dood is, speelt Désiré zijn rol van demente bejaardomweg noemt "de goedertieren aarde";

naast dat van Rosa Rozendaal zou zijn neergelaten, in wat men geschiedt of dat mijn lichaam – een te vergeten fat divers – het kerkhof staan, kunnen ze opmerken dat het niet veel had bezoeken: 'En als ze dan verenigd in het gewijde zwijgen op voorommalige vrienden zullen reageren en zijn begrafenissen wilde voederen in de tuin. Hij ziet het al voor zich hoe zijn den: haar man is uit het raam gevallen terwijl hij de vogels men Moniek belien en haar zeggen dat ze weduwe is gewor-dachten van Désiré aan zijn spoedige dood. Binnenkort zal troostbaar huilen des te meer. *De laatkomer* eindigt met de gestaren. Eten doet hij niet meer, spreken evenmin, maar om de zoals nooit tevoren. Hij zit alleen nog maar voor zich uit te

Een belangrijk thema in *De laatkomer* is de zoektocht naar geluk. Désiré is bepaald niet tevreden met het leven dat hij met haar en ervaat enkel nog onverschilligheid. Toch is hij er niet in geslaagd om bij haar weg te gaan; hij is niet in staat gebelken te handelen en om zich te bevrijden uit zijn tot een gevangenis verworpen huwelijk. De roman bevat dan ook impliciet een pleidooi voor een zoektocht naar geluk, om te strijden tegen middelmatigheid en onverschilligheid en om het heft in eigen hand te nemen en ware liefde na te streven. Charlotte, Désirés dochter, gaat bij Pascal weg. Hoewel ze nog veel van hem houdt en hem het beste noemt dat haar ooit is overkomen, vindt ze dat de tijd is aangebroken om verder te gaan. Daarmee doet ze iets wat haar vader niet kon.

Hiermee hangt ook een ander thema samen: dat van de gemiste kans. Aan het einde van zijn leven realiseert Désiré zich dat hij niet meer kan rechtzetten wat is misgegaan. Wat gebeurd is, of niet gebeurd, behoort onherroepelijk tot het verleden. Hoewel even de hoop opklaart dat hij zal kunnen goedmaken wat hij in zijn jeugd durfde met Rosa, blijkt dat al spoedig onmogelijk. Evenmin is het een optie om te doen wat hij al veel eerder had moeten doen: weggaan bij Moniek en de koers van zijn leven radicaal wijzigen. Alleen door dementie voor te wenden, denkt hij wraak te kunnen nemen op het leven. Het is een schok voor hem als hij ontdekt dat hij hiermee niet origineel is. Een medepartij in het rehus heeft hetzelfde gedaan als hij: 'Ongelofelijk. Ik was volledig van mijn melk. Ontmaskerd door zo'n verformfaad, viezig ventje.' Het is Désirés tragiek dat hij niet inziet dat hij precies hetzelfde is geworden: een oude, verslagen man.

Bovendien heeft de tijd intussen niet stilgestaan; de vergankelijkheid is genadeloos. Rosa, het mooiste meisje van vroeger, is veranderd in een oude, demente vrouw: 'Het weinige haar dat ze nog had, wees alle windstreken aan. Ze duwde een snee brood in haar mond gelijk een bokser zijn bit en praatte tegen zichzelf.' Dat stemt Désiré diep neerslachtig: 'Ik verklaar dan ook de oorlog aan de romantische nozem die heeft beweerd dat schoner nog dan de schoonheid de ruïne van het schone is. Want oorlog is wat hij verdient.' Uiteindelijk is de verhuizing naar het rehus dan ook geen bevrijding, zoals Désiré aanvankelijk in zijn euforische stemming meent. Aan het einde blijft hij een oude man te zijn die de hoop heeft opgegeven en bezig is te versterken: 'Mijn zetel kom ik ternauwernood nog uit. Ik zit daar, te koekeleeren naar het Niets. [...] Ik huil ontroost-

baar en veel, spreken doe ik niet meer, tegen niemand.' Het tragische overrheerst het komische.

De laakomer bevat ten slotte een aanklacht tegen de schijnende situatie in veel verzorgingshuizen. Désiré vindt het verschrikkelijk Rosa in haar ellendige situatie te moeten zien; hij had haar iets beters gegund. Zoals Verhulst in interviews tekcegaat tegen het huidige zorgststeeem, zo hekelt de verteller in zijn boek de wijze waarop ouderen worden behandeld. Als iemand uit zijn bed of stoel valt, ligt hij vaak urenlang om hulp te roepen, omdat er te weinig bekwaam personeel is om de ouderen in de gaten te houden en ftsocnlijk te helpen: 'Aan-doenlijk is dat, iemand met amper nog kracht op z'n stem-banden om hulp te horen blaten.'

Titel

De titel *De laakomer* verwijst bovenal naar de hoofdper-soon Désiré Cordier, die dementie voorwerndt om bij zijn vrouw weg te gaan en te doen wat hij veel eerder had moeten doen: de liefde van Rosa nastreven. Pas als hij in het tehuis is opgenomen, bescht hij dat hij haar nooit meer zal kunnen bereiken. Rosa is haar geheugen kwijt en sterft korte tijd later. Désiré slaagt er dus niet in zijn bestaan de gewenste richting te geven. Aan het einde van het boek constateert hij dat hij hoope-loos te laat is gekomen – voor haar, voor zichzelf en voor een ander leven.

Verlelstmatie en opbouw

Het verhaal wordt verteld in de ik-vorm. Aan het woord is Désiré Cordier. Met behulp van lange flashbacks legt hij uit hoe hij van zijn vrouw af is gekomen door dementie voor te wenden. Het staat echter zeker niet vast dat het verhaal dat hij vertelt de waarheid is. Désiré is een onbetrouwbare verteller. Dat blijkt eigenlijk al aan het begin van de roman. Hoewel hij beweert dat hij helemaal niet zo dement is als hij zijn omgeving wil doen geloven en hij al sinds tijden zijn ziekte simuleert, vraagt de lezer zich uiteindelijk af of dit wel klopt. Had Désiré in het begin nog telkens moedwillig in bed gepoept, uiteindelijk heeft hij dit niet meer zelf in de hand: 'Daar voelde ik het. Tot mijn verrassing. Ik had in mijn bed gekakt! Zo heel te gans spontaan.' Uiteindelijk eindigt Désiré als een echte dementie bejaarde: in zijn rolstoel, voor zich uit starand, zonder besef van wat er om hem heen gebeurt. Hij is geworden wat hij had geveinsd te zijn. De opbouw van het boek is circulaire: aan het begin bevindt hij zich in de kliniek en aan het einde nog steeds.

Stijl

De roman is geschreven in de stijl die ook de andere boeken van Dimitri Verhulst typeert. In *De laakomer* komt eveneens zijn voorliefde voor een plechtstatische, archaische taal naar voren. Daarnaast wemelt het boek van de Vlaamse woorden, die het geheel een eigen klankkleur geven. Zo heet een deurlijst bij

Verhulst een 'chambrant' en een regenjas een 'impermabeel'. Bovendien wordt diens stijl gekenmerkt door een vermenging van hoog en laag, van verheven en grof, van barokke poëtische zinnen en platvloerse uitlatingen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de beginregel, waarin plechtstatige woorden als 'waartlijk' en 'ietwat' worden afgewisseld met een term om het ontlasten te karakteriseren: 'Hoewel volkomen opzettelijk, is het zeer tegen mijn zin dat ik iedere nacht opnieuw in mijn bed schijt. Mij te verlagen tot deze zelfonterende daad is waarlijk de lastigste consequentie van de ietwat zotte levensweg die ik op mijn oude dag ben ingeslagen.' In dat opzicht doet de stijl van Verhulst enigszins denken aan die van Gerard Reve. Het effect is in elk geval hetzelfde: humor. In die zin onderstreept de stijl de (tragi)komische inhoud.

Men zou *De laatkomer* wel een tragikomedie kunnen noe-

Genre

men: een mengvorm van tragische en humoristische verhaalelementen. Het boek bevat zeker komische passages, bijvoorbeeld waar Désiré naar het verzorgingsstehuis wordt gebracht en hij zijn gezin opdraagt om de caravan aan de auto te koppelen, met zijspiegels en al, omdat hij voortwendt te geloven dat ze met vakantie gaan. Tegelijkertijd bevat het boek een tragische, wrange onderton; Désiré ontdekt dat hij hopeloos te laat is om zijn leven nog een andere wending te geven. In een interview heeft Verhulst benadrukt dat zijn boek te lezen is als één grote metafoor. Het gaat niet alleen over Désiré, maar over de mens: 'Het gaat over oud zijn en vaststellen dat je een gemankeerd leven hebt geleid. Dat je niet gelukkig bent, omdat je de moed niet had om te vechten, om stappen te onderne-

Inter-

tekstualiteit

In *De laatkomer* zijn enkele meer of minder expliciete verwijzingen te vinden naar auteurs en andere literaire werken. De naam van het verzorgingsstehuis, 'Wintertlich, verwijst (zo heeft Verhulst verklaard) naar de gelijknamige roman van Jeroen Brouwers uit 1984. Deze gaat over Jacob Voorlandt, een oude schrijver die niemand kent met een groot oeuvre dat niemand leest. Verder wordt de Tsjechische auteur Bohumil Hrabal (1914-1997) genoemd, die Verhulst in een interview als zijn idool heeft getypeerd. Désiré zegt over hem: 'De man was al een eindje in de rachtig toen zijn gezondheid achteruit bouwde en hij werd opgenomen in een tehuis. Hij zou daar tamelijk poëtisch om het leven zijn gekomen: uit het raam geval- len terwijl hij de vogels aan het voederen was. Maar volgens ingewijden heeft hij zichzelf met rolstoel en pispoet opzettelijk uit het raam gegooid.' Aan het einde van *De laatkomer* wordt de suggestie gewekt dat Désiré op dezelfde wijze aan zijn einde

zal komen als Hrabal. Een ongeluk of zelfmoord? Die vraag blijft onbeantwoord.

In het boek staat een zin die per hoofdstuk gaandeweg steeds verder uitdijt: 'Ik steek de Styx over en ik neem mee: een tube tandpasta (voor de zotigheid), een verdoemd citaat van Joseph Roth, de wondere herinnering aan een innige kus die ik evenwel nooit heb gekregen, broodkrumels...' Dit is een variant op het geheugenspel 'Ik ga op vakantie en ik neem mee...'

Context

De roman vertoont duidelijke parallellen met eerdere werken van Verhulst. In zijn oeuvre kan men grofweg twee soorten romans onderscheiden: anekdotische vol tragikomische voorval-
len (zoals *De helaasheid der dingen*, *Mevrouw Verona daalt de heuvel af* en *De laatste liefde van mijn moeder*) en maatschappij-
kritische (zoals *Problemski Hotel* en *De intrede van Christus in Brussel*). In *Problemski Hotel* beschrijft Verhulst het lot en de
uitzichtloze situatie van asielzoekers. Ook *De intrede van Chris-
tus in Brussel* is te lezen als een geëngageerd boek, waarin Ver-
hulst commentaar geeft op allerlei actuele zaken in België. In
De laatkomer lijken beide genres verenigd te worden: het boek
is zowel een tragikomedie over een man die dementie veinst,
als een boek waarin de deplorabele staat van de bejaarden-
tehuizen aan de kaak wordt gesteld.

De laatkomer bevat een knipoog naar *De helaasheid der din-
gen*: het zingen van het vauzige lied 'de Stanza van Tante Bo-
nanza' in *De laatkomer* ('Zij is zo zot als een deur en zij stinkt
uit haar scheur') vertoont gelijkenschappen met het 'Pruimenlied'
uit het eerste boek ('Het wonder is geschied, het wonder is ge-
schied, haar pruim is nat en het regent niet'). In interviews
heeft Verhulst bevestigd dat de laatste zin van *De intrede
van Christus in Brussel* – 'Te laf om te leven. Te schijterig om
van al mijn uren mijn eigen God te zijn' – op *De laatkomer* van
toepassing is. Ook Désiré ontbreekt het aan moed om te vech-
ten voor zijn geluk. Aan het einde wil Désiré in stilte slechts voor-
ven; hij eet, drinkt en spreekt niet meer en staat slechts voor
zich uit. In dat opzicht doet hij denken aan *Mevrouw Verona
daalt de heuvel af*, die aan het einde van
het boek plaatsnemt op een bankje in de sneeuw om haar
dood af te wachten.

De laatkomer is wel getypeerd als een dementieroman. De
afgelopen jaren zijn er in dat genre meerdere boeken versche-
nen, zoals *Sprakeloos* (2009) van Tom Lanoye, *Vroeger is dood*
(2010) van Inez van Dullemen en *Gestanneld liedboek* (2011) van

Erwin Mortier. In deze boeken beschrijven de auteurs de ges-
telijke aftakeling van hun moeder (en in het geval van Dulle-
men ook haar vader). Beroemd is de dementieroman *Hersen-
schimmen* (1984) van J. Bernlef. *De laatkomer* van Dimitri
Verhulst past wat betreft de thematiek eveneens in deze catego-
rie. De stijl, absurde humor en de strekking van het boek (man
veinst dementie) zijn echter heel anders.

Waarderingsgeschiedenis

De laatkomer kreeg bij verschijnen relatief veel aandacht in de
Nederlandse en Vlaamse pers. Algemeen was er lof voor de ori-
ginale onderwerpeuze, voor Verhulsts humor en voor zijn
stilistische kunsten. Vooral *NRC Handelsblad* was positief; Tho-
mas de Veen sprak van een 'prachtige roman over "stevens-
kunst"'. Bovendien was hij van mening dat de grappen, net als
in ander werk van Verhulst, weliswaar op de grens van het cliché
balanceren, maar toch werken, omdat ze goed geschreven en
goed getimed zijn. Volgens hem was *De laatkomer* het boek
waaraan je hoopte dat Verhulst het ooit zou schrijven: 'de twee
loten aan de stam van zijn oeuvre, de maatschappijkritische loot
en de anekdotische, komen er perfect in samen'. Ook in andere
recensies was er lof voor de afwisseling van humoristische scènes
en tragische passages.

Toch klonk er in verschillende recensies ook (gematigde)
kritiek. De criticus van *De Standaard* vond dat Verhulst van iets
wat een 'bitterzoet verhaal over liefde, dood en gemiste kansen'
had kunnen zijn een komedie had gemaakt. Verhulsts barokke
schrijfstijl werd evenmin door iedereen gewaardeerd. Frank
Heinen voelde een lichte teleurstelling bij het lezen van het
boek, die je ook ervaart wanneer de verpakking meer belooft
dan het cadeautje kan waarmaken. *De laatkomer* biedt volgens
hem vooral 'stilistisch trapezewerk en relatief weinig verhaal.'

Ook Arjan Peters in *de Volkskrant* stelde dat het gegeven van
een man die dementie voorwendt te dun was voor een novelle
van honderdveertig bladzijden; zelfs Verhulsts 'weelderige stijl'
kan dit tekort niet verhullen, aldus Peters. Die kritiek is verge-
lijkbaar met wat Jaap Goedegebure in *Het Financieele Dag-
blad* schreef: 'Met zijn wrange humor is deze nieuwe roman bij
vragen beslist amusant, maar naarmate het elnde nadert, wordt
duidelijk dat de plot wel heel zwaa leunt op die ene vondst
van de vooropgezette vlucht in de waanzin. Het einde deed
hem denken aan de 'spreekwoordelijke nachtkaa's'. Joost de
Vries in *De Groene Amsterdammer* was nog minder over de ro-

man te spreken: 'Verhulsts verhaal blijft net zo grijs en grauw als de bejaarden die het bevolken.'

Voor deze bespreking is gebruikgemaakt van:

Dimitri Verhulst, *De laatkomer*, tweede druk, Amsterdam/
Antwerpen 2013.

Secundaire literatuur

- Mark Schaevers, Dimitri Verhulst schrijft een roman over seniores. In: *Humo*, 14-5-2013.
- Dirk Leyman, 'Mijn brein beangstigt mij'. In: *De Morgen*, 15-5-2013.
- Piet Pitryns en Hubert van Humbeek, 'Mensen in het bejaardentehuis zien eruit alsof ze gestraft zijn, alsof oud zijn een misdaad is'. In: *Knack*, 15-5-2013.
- Cireta Riecmersma, Dingen der helaasheid. In: *de Volkskrant*, 15-5-2013.
- Mark Roos, 'Oud worden is toch geen misdaad?' In: *AD/Utrecht's Nieuwsblad*, 16-5-2013.
- Mark Cloostermans, Ontsnapt aan het gebabbel. In: *De Standard*, 17-5-2013.
- Thomas de Veen, Zijn lot is kerstballen beschilderen. In: *NRC Handelsblad*, 17-5-2013.
- Anne Dohmen, Ik wil die naïeve dwaas blijven. In: *NRC Handelsblad*, 18-5-2013.
- Jaap Goedegebuure, Ook voorgewende Alzheimer gaat uit als een nachtkaaars. In: *Het Financieele Dagblad*, 18-5-2013.
- Frank Heinen, De laatkomer. In: *Vrij Nederland*, 18-5-2013.
- Griet Plets, Ik kan het steeds minder: mij goed voelen in een volkscafé. In: *De Standaard*, 18-5-2013.
- Koen Eykhoust, Dun idee, dun verhaal, dun boek. In: *Dagblad De Limburgser*, 22-5-2013.
- Maarten Moll, Dicht onder de huid. In: *Het Parool*, 23-5-2013.
- André Kelkes, Broodrooster, geen raar. In: *Leeuwarder Courant*, 24-5-2013.
- Theo Hakker, Ik heb geen discipline nodig. In: *De Twentsche Courant Tubantia*, 25-5-2013.
- Aryan Peters, De laatkomer. In: *de Volkskrant*, 25-5-2013.
- Joost van Velzen, Ik neem humor heel serieus. In: *Trouw*, 25-5-2013.
- Mario Molegraaf, Alzheimer in de Aza-leestraat. In: *Brabant's Dagblad*, 30-5-2013.
- Joost de Vries, Chateau Migraïne. In: *De Groene Amsterdammer*, 30-5-2013.
- Annet de Jong, Vechten voor geluk. In: *De Telegraaf*, 8-6-2013.
- Theo Hakker, [Zonder titel]. In: *De Sten-tor / Dagblad Flevoland*, 20-6-2013.

